

Gemeenteprogram van den Vrijzinnig-Democratischen Bond,

zooals dit werd vastgesteld ter Algemeene Vergadering, gehouden te Groningen op 18 en 19 December 1920.

I. DE GEMEENTE ALS WERKGEEFSTER.

a. Als werkgeefster heeft de gemeente:
den rechtstoestand te regelen van alle personen in haar dienst en wel met toepassing van het zoogenaamd georganiseerd overleg.

Tot deze regeling behooren:

bepalingen omtrent wedde en loon en de verhooging daarvan voor de verschillende leeftijden en betrekkingen alsmede omtrent wachtgeld, welke bepalingen aan particuliere werkgevers ten voorbeeld kunnen zijn;

toepassing van den 8-urigen arbeidsdag met vrijen Zaterdagmiddag (45-urige werkweek) behoudens noodzakelijke uitzonderingen;

verzekering van een wekelijkschen rustdag bij voorkeur op Zondag;

bepierking, zooveel mogelijk, van overwerk of werk op buitengewone uren;

voor taak en stukwerk dienen afzonderlijke bepalingen ten opzichte van het loon te worden vastgesteld;

toekenning van volle wedde of loon bij ziekte en bij geoorloofd verzuim, behoudens de noodige contrôlemaatregelen, en tegemoetkoming in de kosten van ernstige ziekte in het gezin van het

personeel, indien deze buiten evenredigheid tot hun wedde of loon staan;

verleening van een behoorlijke jaarlijksche vacantie met behoud van loon en met een vacantiëtoeslag;

doeltreffende regeling van straffen met instelling van onpartijdige colleges, bij welke de gestrafte in beroep kan komen en op welke de ambtenaar of werkmán zich mede kan beroepen, indien hij zijn recht of zijn belang geschonden acht.

Maatregelen dienen genomen te worden om over de gezondheid en de veiligheid van het personeel te waken (gelegenheid in gasfabrieken en dergelijke om zich te wasschen en te baden of douches te nemen, goede schafte en kleedlokalen, behoorlijk toezicht op de verstrekte werktuigen en gereedschappen, enz.).

Afgescheiden van verdere bemoeiingen in zake het woningvraagstuk stelle de gemeente, waar dit noodig blijkt, gezonde en geschikte woningen voor haar personeel beschikbaar.

Als beginsel worde aangenomen, dat de gemeente, voor zoover de wet het toelaat, bij gelijke geschiktheid geen verschil make tusschen de beide seksen bij het aanstellen en de bezoldiging van personen in haar dienst.

b. maatregelen te nemen in het belang van hen, die indirect in dienst der gemeente arbeiden.

In de bestekken van de door haar aan te besteden werken of leverantiën en in concessiën verklare de gemeente collectieve arbeidscontracten, welke in betreffende bedrijven bestaan, toepasselijk en schrijve zij, waar dergelijke contracten niet bestaan, minimumloon en maximum

arbeidstijden voor, welke niet bij die in particuliere bedrijven achterblijven, en voorts zooveel mogelijk bepalingen als onder a genoemd. Zij wake door een afdoende contrôle voor de naleving der bepalingen.

c. te zorgen dat de rechtstoestand van het personeel in dienst van instellingen, welke zij gemeenschappelijk met andere openbare lichamen heeft opgericht, waarvan zij aandeelhouder is of welke zij subsidieert, behoorlijk geregeld wordt.

II. GEMEENTEBEDRIJVEN.

Ondernemingen en inrichtingen van algemeen nut dienen, wanneer zij een monopolistisch karakter dragen, wanneer zij in het bijzonder strekken tot bevordering van verkeer of wanneer de belangen der gemeente of der gemeentenaren het overigens wenschelijk maken, door de gemeente als eigen bedrijf geëxploiteerd te worden.

Gas, water en electrischen stroom behoort de gemeente te leveren, zoowel voor den openbaren dienst als voor particulier gebruik.

Verkeersmiddelen (trams, ponten, enz.) dienen door de gemeente geëxploiteerd te worden. Ter bevordering van het verkeer dienen wegen te worden aangelegd en verhard.

Voorts is gewenscht oprichting van gemeentelinrichtingen voor handel en bedrijf, die, vooral in verband met het verkeer te water, op bepaalde punten noodzakelijk zijn (havens, dokken, opslagplaatsen, pakhuizen, kranen, inrichtingen voor kleinindustrie).

De gemeente neme de banken van leening in eigen beheer en verbiede het houden van particuliere banken van leening of pandjeshuizen.

De gemeente neme voorts de aanplakborden en kolommen in eigen beheer.

Waar hieraan behoefte bestaat, worde door haar opgericht en geëxploiteerd een gebouw voor het houden van vergaderingen, cursussen, enz. door vak- en andere vereenigingen.

Zoodra de wet zulks toelaat trekke zij de verplichte brandverzekering binnen de kring harer bemoeiing, met onderlinge herverzekering ter vermindering der risico's.

Bij het exploiteeren van bedrijven voor de gemeente worde een administratie gehouden, waardoor de geldelijke uitkomsten afzonderlijk tot uiting komen.

III. ONDERWIJS.

Op het gebied van onderwijs wordt aan de gemeenten haar roeping aangewezen door § 6 van het werkprogram van den Bond.

Het is de taak der gemeente, voor alle openbare scholen, onverschillig of er, en zoo ja, welk schoolgeld daar geheven wordt, wat schoolruimte, aantal leerlingen per klasse, leermiddelen enz. betreft, dezelfde zorg aan te wenden; de openbare scholen waar uitgebreid lager en meer uitgebreid lager of middelbaar onderwijs wordt gegeven open te stellen voor allen, die de noodige ontwikkeling bezitten om het onderwijs te volgen, en het onderwijs voor jongens en meisjes even deugdelijk in te richten.

De gemeente behoort voldoende te voorzien in de behoefte aan voortgezet of herhalingsonderwijs, en vakonderwijs te verstrekken of te steunen, dat zich aansluit bij plaatselijke behoeften (handels- en ambachtsonderwijs, in landelijke

streken vooral land- en tuinbouwonderwijs); voor meisjes worde met name goed kook- en huishoud- onderwijs ingericht.

Voorts worde van gemeentewege gezorgd voor onderwijs aan achterlijke kinderen, slechthoorenden, doofstommen en andere lichamelijke of geestelijk gebrekkige of achterlijke kinderen, (in bijzondere klassen of scholen).

De leermiddelen dienen kosteloos te worden verstrekt.

Schoolwandelingen en schoolreisjes behooren in het program der school te worden opgenomen.

De gemeente bevordere de lichamelijke opvoeding in verband met het onderwijs o.a. door gymnastiek en spel in het leerplan op te nemen.

Van gemeentewege worde voorzien in voldoende gelegenheid voor voorbereidend lager onderwijs en tot het verzorgen van kinderen beneden den leeftijd om onderwijs te ontvangen (kinderbewaarplaatsen, zoogenaamde crèches).

Ten behoeve van particuliere bewaarscholen en kinderbewaarplaatsen verleene de gemeente subsidie onder voorwaarden die een behoorlijk toezicht op deze inrichtingen waarborgen; dat toezicht behoort zich onder meer ook uit te strekken ten aanzien van degenen die de kinderen onderwijs geven of in het algemeen die in bewaarscholen of bewaarplaatsen de leiding over kinderen uitoefenen.

Voor de gezondheid van het schoolkind dient gewaakt, o.a. door aanstelling van schoolartsen, eventueele schoolverpleegsters, het geven van gelegenheid tot baden en krachtige bestrijding van besmettelijke ziekten op school.

Schoolvoeding en -kleding dienen verstrekt te

worden voor zoover de behoefte daaraan blijkt te bestaan.

Speeltuinen en speelplaatsen behooren te worden ingericht.

Door goed geregelde schoolvergaderingen worde de klasseonderwijzer medezeggenschap verleend in de leiding der school.

Door ouderavonden worde van de inzichten der ouders kennis genomen.

IV. VOLKSONTWIKKELING.

Tot bevordering van de Volksontwikkeling en Beschaving in meer algemeenen zin richte de gemeente op of steune zij bestaande of op te richten openbare leeszaalen en bibliotheken; voorts musea en kunstverzamelingen, met bepaling, dat deze voor het publiek, althans op Zaterdagmiddag en op Zondag, kosteloos opengesteld moeten zijn, terwijl de bezichtiging kan geschieden onder voorlichting van zaakkundige personen.

De gemeente organiseere of bevordere het geven van volksfeesten, muziekuitvoeringen en voorstellingen van goede tooneelstukken, volksuniversiteiten, cursussen en voordrachten en houde toezicht op de bioscopen.

Voor inrichtingen of maatregelen in het belang der volksontwikkeling stelle zij, voor zooveel noodig, kosteloos of tegen geringe vergoeding gemeentebouwen beschikbaar.

De gemeente inventariseere de monumenten van wetenschap en kunst en zie toe op het behoud dier monumenten, waarvoor zoo noodig steun bij restauratie gegeven kan worden; zij stelle beperkingen aan ontsierende reclame.

Zij steune of richte op bureaux tot het koste-

loos of tegen een kleine vergoeding verleen en van voorlichting betreffende de toepassing van wetten en verordeningen aan on- en minvermogen den.

V. VOLKSGEZONDHEID.

In het belang der Volksgezondheid in het algemeen worde van gemeentewege, hetzij door eigen werkzaamheid of door het steunen van bemoeiingen van particulieren, zorg gedragen voor nauwkeurige contrôle van de voedingsmiddelen en voor het alom in ruime mate verkrijgbaarstellen van drinkwater;

voor openbare waschinrichtingen en openbare slachthuizen, verbetering van het marktwezen, openbare hallen;

voor centrale keukens en kosthuizen;

voor sportterreinen, gymnastieklokalen, volksbadhuizen en zweminrichtingen;

voor het zenden naar vacantiëkolonies;

voor een doeltreffende reinigings- en ontsmettingsdienst;

voor gezonde, ruime woningen, straten en parken;

voor verwijdering, voor zoover de wet dit toelaat, van ongezonde inrichtingen uit het bebouwde gedeelte der gemeente;

voor voldoende ziekenhuizen en verbeterde ziekenverpleging ook op kleinere plaatsen, zuigelingenverzorging, maatregelen ter bevordering der bestrijding van tuberculose en andere ziekten, oprichting van of deelneming aan sanatoria en vacantiëkoloniën, verstrekking van eerste hulp bij ongelukken;

voor sanitair toezicht op de begraafplaatsen, oprichting van gemeentelijke lijkovens.

Bestrijding van drankmisbruik worde van gemeentewege krachtig ter hand genomen.

VI. VOLKSHUISVESTING.

Ten aanzien van het woningvraagstuk is een krachtige uitvoering der Woningwet noodzakelijk. De gemeente verleene, waar het particulier initiatief niet voldoende voor den aanbouw van goede en goedkope woningen zorgt, daartoe krachtigen steun aan vereenigingen, vennootschappen of stichtingen uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam en neme voor zoover door deze niet voldoende in de behoefte aan aanbouw wordt voorzien dien aanbouw zelf krachtig ter hand en doe verder al datgene waartoe de wet haar de bevoegdheid geeft, niet alleen wat alle volkswoningen doch ook wat middenstandswoningen betreft.

Onafhankelijk van het bovenstaande is wenschelijk tijdige eigendomsverwerving van gronden, die bij te verwachten uitbreiding van de gemeente belang zullen krijgen, in 't algemeen uitbreiding van het gemeentelijk grondbezit en vervanging van de vervreemding van gemeentegrond door uitgifte in erfpacht; krachtig aandringen op tijdige grensverlegging.

De gemeente zorge voor een tijdig vaststellen van een goed en schoon uitbreidingsplan, mede in het belang van de schoonheid van stad en land, waarbij zij zich door bekwame deskundigen late voorlichten.

Bij de stichting van bouwwerken en den aanleg van parken en plantsoenen drage de gemeente het ontwerp en het toezicht bij de uitvoering op aan goede architecten, terwijl in de bouwverordening

voorschriften opgenomen dienen te worden tegen het bouwen van gebouwen, die stad of dorp ontzieren.

De gemeente bevordere het stichten van inrichtingen waar ouden van dagen huisvesting, verpleging en verzorging kunnen vinden tegen betaling naar draagkracht.

VII. ARMENZORG.

Met betrekking tot het armwezen dient de gemeente, zoo een armenraad is ingesteld, dezen krachtig te steunen, opdat daardoor meer samenwerking worde verkregen tusschen de verschillende armbesturen en meer kennis omtrent armenzorg en de armoede, welke tot meer eenheid van handelen, aanvulling van leemten en verdere verbeteringen kunnen leiden; waar geen armenraad bestaat, bevordere de gemeente die samenwerking zelve.

Voorts is wenschelijk:

opneming van arbeiders in de armbesturen en in verband daarmede vergoeding wegens tijdverzuim aan de leden dier besturen;

verbetering der verpleging — met eerbiediging van ieders godsdienstige overtuiging — van vondelingen, weezen, gebrekkigen en ouden van dagen en zorg voor slecht verzorgde half-weezen en andere kinderen;

bestrijding van bedelarij;

invoering van een doelmatige wijkverdeeling en individueele behandeling bij de bedeeeling en in het algemeen de bedeeeling zooveel mogelijk dienstbaar te maken aan het opwekken van zelfstandige kracht.

VIII. ARBEIDSBEMIDDELING EN WERKLOOSHEIDSZORG.

In het belang der arbeidsbemiddeling en ter voorkoming of bestrijding van werkloosheid moeten van gemeentewege arbeidsbeurzen worden opgericht, aan welke bureaux voor onderzoek van arbeidstoestanden en tot het opmaken eener deugdelijke arbeidsstatistiek verbonden zijn; in het bestuur dier arbeidsbeurzen worde aan werkgevers en werknemers gelijke invloed toegekend.

De werkloosheidsverzekering worde, zoolang deze niet wettelijk geregeld is, van gemeentewege, mede door toetreding tot de in het Werkloosheidsbesluit 1917 vervatte regeling, bevorderd.

Voor werkverschaffing worde zorg gedragen, mede door zooveel mogelijk de werken voor bestrating, wegeaanleg, bouw- en graafwerk en andere gemeentewerken zoodanig over het jaar te verdeelen, dat in tijden van slapte toch van gemeentewege werk beschikbaar is.

Het wenschelijke van voorlichting bij beroepskeuze worde erkend.

IX. ARBEIDSTOESTANDEN.

Tot verbetering der arbeidstoestanden van den middenstand en zijn personeel drage de gemeente bij door, onder meer, voor zoover de wet dit toelaat:

een verordening te maken tot vervroegde sluiting en omtrent Zondagssluiting van winkels, kantoren en magazijnen;

eischen te stellen omtrent winkels, kantoren, werkplaats- en magazijnruimten en andere maatregelen te nemen in het belang van de aldaar werkzame personen;

veldarbeid voor kinderen zooveel mogelijk tegen te gaan.

Voor zooveel noodig door verruiming van het onteigeningsrecht daartoe in staat gesteld, bejvere de gemeente zich, nog niet in cultuur gebrachte gronden te ontginnen of die ontginning door vereenigingen te steunen.

De gemeente opene voor arbeiders de gelegenheid door haar bemiddeling gezamenlijk gereedschappen aan te koopen.

De gemeente steune in moreelen en stoffelijken zin organisaties, die ten doel hebben verbetering van arbeidstoestanden.

De gemeente zorge voor ruime toepassing der landarbeiderswet.

X. BELASTINGWEZEN.

Ten aanzien van het gemeentelijk belastingwezen dat de in §7 van het werkprogram van den Bond gestelde eisch dat het beginsel van belasting naar draagkracht beter tot zijn recht kome, met ruimere toepassing van progressie, richtsnoer, ook door verschillenden aftrek voor gehuwden of daarmee gelijk te stellen personen en ongehuwden en door kinderaftrek.

Zoolang het belastinggebied der gemeenten niet door den wetgever verruimd is en den gemeentebesturen niet meer vrijheid bij heffing der gemeentebelastingen is gegeven — op welke verruiming en grootere vrijheid met kracht moet worden aangedrongen — worde bij de toepassing van progressie zoover gegaan, als onder de bestaande wettelijke bepalingen mogelijk is. Van de reeds thans bestaande bevoegdheid tot heffing van opcenten op de dividend- en tantiëmebelas-

ting boven de van Rijkswege ten behoeve der gemeente geheven wordende dertig opcenten worde gebruik gemaakt, voor zoover de wet dit toelaat. Zoodra de wetgever den gemeenten vrijheid geeft om een belasting op de waardevermeerdering van onroerende goederen te heffen, worde daartoe overgegaan.

XI. KENNIS VAN TOESTANDEN.

De groote gemeente richten een bureau voor de statistiek op, dat zoowel ten behoeve van het gemeentebestuur als voor wetenschappelijke doeleinden systematisch alles verzamelt, zoo mogelijk publiceert, wat van belang is voor de kennis van de bevolking, van de hygiënische, economische en sociale toestanden in de gemeente en haar financiën. De gemeenten, die niet groot genoeg zijn om een eigen bureau te kunnen bekostigen, vereenigen zich met naburige gemeenten om gezamenlijk een dergelijke instelling in het leven te roepen.

XII. SAMENWERKING VAN GEMEENTEBESTUREN.

De gemeente zoeke samenwerking met naburige gemeenten, indien het de behartiging geldt van belangen waarbij betrokken zijn de bewoners van een streek, die meerdere gemeenten omvat, of indien door samenwerking bereikt kan worden, wat door iedere gemeente op zich zelf wegens den geringen omvang van den dienst of de kosten niet tot stand gebracht kan worden.

Gewezen wordt in dit verband op intercommunale spoor-, tram- en andere wegen, waterlei-

dingen, electriciteits- en gasfabrieken, op scholen, slachtplaatsen, ziekenhuizen, openbare leesalen, archiefdepôts en op de aanstelling van schoolartsen, keurmeesters, woning- en belastinginspecteurs, wier ambachtsgebied zich over meerdere kleine gemeenten uitstrekt.

